

КОНСПЕКТ ДОКТОРАНТСКИ КОНКУРС НЕОЛИТ И ХАЛКОЛИТ

1. Неолитна революция и неолитизация. Същност на понятията и процесите. Предкерамичният неолит в Близкия изток. Обща характеристика и основни обекти.
2. Неолитизация на Балканите. Модели и предполагаеми пътища. Основни обекти.
3. Изследванията на неолита и халколита в България. Основни автори и приноси. Обекти-еталони в България и на Балканите. Историографски постижения, проблеми и перспективи.
4. Релативна и абсолютна хронология на неолита на Балканите. Периодизационни схеми. Обща характеристика на епохата.
5. Културно райониране на Балканите през неолита. Основни обекти. Посоки на контакти и взаимодействия.
6. Селищните системи в днешните български земи през VI хил. пр. Хр. Типове селища: топография, планиграфия и стратиграфия. Кръгови ровове. Хронологически и регионални особености.
7. Погребалните практики през неолита в днешните български земи. Традиции, влияния, аналогии.
8. Ранният неолит на територията на дн. Западна България. Обща характеристика на културата. Регионални различия. Керамични комплекси.
9. Ранният неолит на територията на дн. Източна България. Обща характеристика на културата. Регионални различия. Керамични комплекси.
10. Късният неолит на територията на дн. Западна България. Обща характеристика на културата. Регионални различия. Трансформация на керамичните комплекси.
11. Късният неолит на територията на дн. Източна България. Обща характеристика на културата. Регионални различия. Трансформация на керамичните комплекси.
12. Релативна и абсолютна хронология на халколита на Балканите. Периодизационни схеми и терминологични различия. Обща характеристика на епохата.
13. Културно райониране на Балканите през халколита. Основни обекти. Посоки на контакти и взаимодействия.
14. Селищните системи в днешните български земи през V хил. пр. Хр. Типове селища: топография, планиграфия и стратиграфия. Видове укрепителни съоръжения. Хронологически и регионални особености.
15. Ранният халколит в дн. Западна България. Общи черти и регионални особености на културата. Керамични комплекси.
16. Ранният халколит в дн. Източна България. Общи черти и регионални особености на културата. Керамични комплекси.
17. Късният халколит в дн. Западна България. Обща характеристика на културата. Трансформация на керамичните комплекси.
18. Късният халколит в дн. Източна България. Обща характеристика на културата. Трансформация на керамичните комплекси.
19. Металургия на медта и златото. Възникване и развитие на рударството, металургията и производството на метални изделия. Източници на суровини – рудници и рудни полета. Снабдяване, производствени центрове и технологии – археологически и археометрични данни.

20. Типология и хронология на халколитните метални изделия от Балканите. Масивни сечива и оръжия, инструменти и накити от мед и злато. Разпространение и контекст на находките. Регионални различия. Колективните находки – „съкровища“ – възможности за интерпретация.
21. Погребалните практики през халколита. Обща характеристика, хронология и развитие. Основни обекти и регионални различия. Интрамурални гробове и „необичайни“ гробни комплекси.
22. Некрополите при Варна и Дуранкулак. Хронология. Възможности за проследяване на промените на погребалните практики. Богатите и символичните гробове. „Престижните“ артефакти. Социално-икономически аспекти и интерпретации. Данни за стратификация на обществото.
23. Икономика: Характеристика на стопанството – VI-V хил. пр. Хр. Земеделие и скотовъдство. Данни за лов, риболов и събирателство – културно-хронологически аспекти. Типове сечива, оръжия и инструментариум – технологични и функционални особености. Археологически и интердисциплинарни свидетелства.
24. Икономика: Данни за специализирани производства през халколита. Кариери и рудници – данни за експлоатация. Обмен на суровини и готови изделия. Контакти и взаимодействия. Социално-икономическа характеристика на епохата.
25. Жилищна архитектура през неолита и халколита. Строителни техники и материали. Видове постройки и организация на пространството – регионални и хронологически закономерности и специфики. Данни за интериора на жилищата – стационарни съоръжения и мобилен инвентар.
26. Антропоморфна и зооморфна пластика от неолита и халколита от територията на България. Хронология, типология, стилови и иконографски характеристики. Други видове малки находки – култови масички, миниатюризирани модели. Възможности за интерпретация.
27. Финалните етапи от развитието на халколитните култури – модели и хипотези в българската историография. Релативна и абсолютна хронология. Проблеми на терминологията и периодизацията. Културните явления от първата половина на IV-то хил. пр. Хр. на Балканите – обща характеристика и регионални различия.

ЛИТЕРАТУРА

Необходимо е познаване на материалите и изследванията, засягащи основни проблеми на културното развитие през VI-V хил. пр. Хр. (селищна система, погребални обичаи, керамика и др.) публикувани в:

Поредици. Сборници

АОР - Археологически открития и разкопки;

Разкопки и проучвания

Марица – Изток Археологически проучвания;

Özdoğan, M., N. Başgelen, P. Kuniholm (eds). The Neolithic in Turkey. New Excavations & New Research. Vol. 1-5. Istanbul, 2013

Papathanassopoulos (ed.). Neolithic Culture in Greece. Athens: N. P. Goulandris Foundation / Museum of Cycladic Art.,

R. W. Ehrich (ed.), Chronologies in Old World archaeology 1

Praistorija Jugoslavenskih zemalja. Saraevo,

PRPR – Reports of Prehistoric Research Projects

Гюрова, М. (ред.). Праисторически проучвания в България: новите предизвикателства. София, 2008.

Николов, В. (ред.). Праисторически находки и изследвания. Сборник в памет на проф. Г. И. Георгиев. София, 1993.

Николов, В. (ред.). Селищна могила Капитан Димитриево. Разкопки 1998-1999. София Пещера, 1999.

Николов, В. (ред.). Тракия и съседните райони през неолита и халколита. София, 2000.

Николов, В., Бъчваров, К., Калчев, П. (ред.). Праисторическа Тракия. София-Стара Загора, 2004.

Bailey, D., Panayotov, I., Alexandrov, S. (eds.) Prehistoric Bulgaria. Monographs in World Archaeology, 1995.

Bacvarov, K., Gleser, R. (eds.). Southeast Europe and Anatolia in prehistory: Essays in honor of Vassil Nikolov on his 65th anniversary. (Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 293) Bonn: Habelt, 2016.

- Boyadzhiev, S. Terzijska-Ignatova (eds.), - The Golden fifth millennium. Thrace and its neighbour areas in the Chalcolithic, Proceedings of the International Symposium in Pazardzhik, Yundola, 26-30.10.2009, Sofia, 2011
- Fol, A., J. Lichardus, Macht, Herrschaft und Gold. Das Gräberfeld von Varna (Bulgarien) und die Anfänge einer neuen europäischen Zivilisation (Saarbrücken 1988).
- Gatsov, I., Boyadzhiev, Y. (eds.). The first Neolithic sites in Central /South –East-European Transect, volume I, Early Neolithic sites on the territory of Bulgaria. BAR International series 2048, Krakow 2009, 7-44.
- Gramennos, D. Ed. – Recent Research in the Prehistory of the Balkans. Thessaloniki
- Hiller, S. (Hrsg.). Tell Karanovo und das Balkan-Neolithikum. Sazburg, 1989.
- Hiller, S., Nikolov, V. (Hrsg.). Karanovo, III. Beiträge zum Neolithikum in Südosteuropa. Wien, 2000.
- Krauss R. (ed.) 2011. Menschen — Kulturen — Traditionen. Beginnings — New Research in the Appearance of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin- Band I,
- Krauss, R. et al. (eds.) 2020. Prehistoric Mining and Metallurgy at Southeast Bulgarian Black Sea Coast, Tubingen G. A.
- Lichardus, J (Hrsg) Die Kupferzeit als historische Epoche. Teil I-II.Symp Saarbrücken und Otzenhausen 1988
- Lichardus-Itten, M., Lichardus, J, Nikolov, V. (Hrsg.). Beiträge zu jungsteinzeitlichen Forschungen in Bulgarien (Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde, 74). Bonn, 2002.
- Nikolov, V., W. Schier (Hrsg), Der Schwarzmeerraum vom Neolithikum bis in die Früheisenzeit (6000 – 600 v.Chr.). Kulturelle Interferenzen in der Zirkumpontischen Zone und Kontakte mit ihren Nachbargebieten. Veröffentlichung des internationalen Humboldt-Kollegs.Varna, Bulgarien, 16-20. Mai 2012, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band. 30,
- Nikolova, L. (ed.), The Balkans in Later Prehistory. Periodization, Chronology and Cultural Development in the Final Copper and Early Bronze Age (Fourth and Third Millennia BC), BAR, Int. S. 791., 1999
- Nikolova, L. (ed.). Technology, Style and Society. - BAR International Series, 854, 2000.
- Nikolova, L. (ed.). Early Symbolic Systems for Communication in Southeast Europe. - BAR International Series, 1139, 2003.
- Parzinger, H. Studien zur Chronologie und Kulturgeschichte der Jungstein-, Kupfer- und Frühbronzezeit zwischen Karpaten und Mittlerem Taurus. Mainz am Rhein, Zabern, 1993.
- Reingruber, A., Tsirtsoni, Z., Nedelcheva, P. (eds.) Going West? The Dissemination of Neolithic Innovations between the Bosphorus and the Carpathians. Proceedings of the EAA Conference, Istanbul, 11 September 2014. London and New York, 2017:
- Roodenberg, J., Leshtakov, K., Petrova, V. (eds.) Yabalkovo. Volume 1 (Maritsa Project, Volume 2). Sofia, 2014
- Stefanovich, M., Todorova, H., Hauptmann, H. (ed.). In the Stepes of James Harvey Gaul. Sofia, 1998.
- Todorova, H. (Hrsg.). Durankulak, Teil 1-2. Die prähistorischen Gräberfelder. Sofia, 2002.
- Todorova, H., Stefanovich, M., Ivanov, G. (eds). The Struma/ Strymon river valley in prehistory. (In the steps of James Harvey Gaul, 2). Proceedings of the International Symposium Strymon Praehistoricus, Kjustendil-Blagoevgrad (Bulgaria), Serres-Amphipolis (Greece),27.09-01.10.2004, Sofia, 2007.
- Tsirtsoni, Z. (ed.) The human face of Radiocarbon: chronology in prehistoric Greece and Bulgaria, 5000-3000 cal BC, TMO 69, Maison de l'Orient et de la Méditerranée, Lyon, 2016.

Списания. Периодика

- Археология; - Българско електронно списание за археология (Be-JA); - Годишник на Департамент Археология; - Годишник на Народния музей; - Годишник на Народния археологически музей в Пловдив; - Годишник на музеите в Пловдивски окръг; - Годишник на музеите в Северна България; - ГСУ (Госишник на Софийския Университет); - Добруджа; - Известия на Археологическия институт; - Известия на Българското археологическо дружество; - Известия на Българското историческо дружество; - Известия на Варненското археологическо дружество; - Известия на Историческия музей Хасково; - Известия на Исторически музей Кюстендил; - Известия на музеите в Северозападна България; - Известия на музеите в Югоизточна България; - Интердисциплинарни изследвания; Anatolica - Archaeologia Bulgarica; - Studia Praehistorica; SAUS (Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis)

Ангелов, Н. Златното съкровище от Хотница. - Археология, 1959, 1-2, 34-38.

Бояджиев, К. Въоръжение през халколита в българските земи. (Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен "доктор"), София 2011. Бъчваров К. Неолитни погребални обреди. София, 2003, 1-303.

Бояджиев, Я. 2000. Развитие на погребалния обряд от култура Хаманджия към култура Варна в некропола при с. Дуранкулак. - В: Тракия и съседните райони през неолита и халколита. (ред. В. Николов), София, 77–84.

Бояджиев, Я. 2002. Погребални съоръжения в праисторическия некропол при село Дуранкулак. - Годишник на археологическия институт с музей, т. I, , 95-128.

- Бояджиев, Я. 2002. Ролята на Източна Тракия в неолитизацията на българските земи. - В: История и култура на Карнобатския край т. 4, 71-78.
- Бояджиев, Я. 2003. За местоположението на детските гробове през неолита и халколита Сб.- Добруджа, 21. 48-62.
- Бояджиев, Я. 2004. Ролята на околната среда за възникване на най-ранната каменната архитектура в България. - НБУ. Годишник на Департамент Археология, т. VI.
- Бояджиев, Я. 2006. Мобилност на индивидите и контакти между отделните общности през V хил. пр. Хр. (по данни от некрополите). Известия на Археологическия институт, XXXIX, 2006. 13-55
- Бояджиев, Я. 2008. Нови данни за селищното устройство и жилищната архитектура през неолита и халколита. В: Праисторически проучвания в България: Новите предизвикателства, ред. М. Гюрова, София, 2008, 246-251.
- Бояджиев, Я. 2013. Открити селища и селищни могили – причини за различията в селищното и жилищното устройство, Българско е-Списание за Археология, 3.1, 67-99.
- Бояджиев, Я., К. Бояджиев. 2022. Върхари и Орлица: две халколитни селища от Източните Родопи, София.
- Бояджиев, Я., К. Бояджиев. 2023. Селищна могила Юнаците. Проучвания и перспективи, София.
- Бъчваров, К., М. Тонкова и Г. Кацаров (ред.). 2017. Сърнево: вкопани структури от късния неолит, ранната и късната желязна епоха и римския период. Том 1, Къснонеолитното ямно поле (Спасителни археологически проучвания по инфраструктурни проекти, 1) София: НАИМ-БАН, 2017.
- Бъчваров, К. 2003. Неолитни погребални обреди, София.
- Вайсов, И. 1992. Състояние на проучванията на т. нар „Преходен период в България” – Проблеми на Преходния период от енеолита към бронзовата епоха в България – дискусия към секция Праистория на АИМ-БАН (1990), Археология XXXIV, кн. 2, 45-49.
- Ганецовски, Г. 1997. Раннохалколитно жилище от Големия остров при с. Дуранкулак Добричко. Алманах за историята на Русе, 16-24
- Ганецовски, Г. 2009. Оходен — селище от ранния неолит (разкопки 2002-2006 г). С., 2009.
- Ганецовски, Г, Р. Златева-Узунова. 2008. Селище и ями за добив на кремъчна суровина през ранния неолит. — Геология и минерални ресурси, 2, 2008, 33-38.
- Георгиев, Г. 1974. Стратиграфия и периодизация на неолита и халколита в днешните български земи.- Археология, 4.
- Георгиева, П. 1993. Праисторическото селище при с. Негованци, Радомирско. ГСУ "Св. Кл. Охридски", ИФ 86, 5-25.
- Георгиева, П. 1994. Проучвания на селище от преходния период от енеолита към бронзовата епоха при с. Ребърково, Врачанско. Археология 1, 9–26.
- Георгиева, П. 2003. За края на енеолита в Западното Черноморие. Изследвания в чест на ст.н.с. I ст. дин. Х. Тодорова Добруджа, 21, 214-238.
- Георгиева, П. 2005. За зооморфните скиптри и последните етапи на късноенеолитните култури Варна, Коджадермен-Гумелница-Караново VI и Криводол-Сълкуца. – SAUS - Suppl. IV, Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmil Getov, Sofia, 144-167.
- Георгиева П. 2010. Керамична работилница от Козарева могила - възможности за интерпретация. - В: SAUS, Suppl. V, Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Stephcae Angelova, 25-39.
- Георгиева, П. 2012. Керамиката на култура Криводол-Сълкуца. София.
- Георгиева, П., И. Симеонов 2006. За керамиката от неолита в Тракия. ГСУ ИФ, Специалност Археология. Т. 3, 2002, 7–94.
- Гюрова, М. 2005. Кремъчните артефакти в контекста на диагностичните находки. - Годишник на Департамент Археология, НБУ, VI, 88-103.
- Гюрова, М. 2009. Кремъчният фактор в неолитизационния дебат. - В: Б. Петрунова, А. Аладжов, Е. Василева (ред.). LAUREA. In honorem Margaritae Vaklinova (Книга II). София, 1-14.
- Данов, В. 2019. Керамични съдове и малка пластика от енеолитното селище Градешница. (Дисертации, том 14). НАИМ при БАН. София.
- Дергачев, В. 1998. Кърбунският клад. Кишинев.
- Дергачев, В. 2000. Два етюда в защита миграционной концепции. - Stratum plus, № 2, 188-236.
- Детев, П. 1963. Стратиграфия на селищните могили в Южна България. – ГНАМПл V, 5-25
- Димитров, К. 2007. Медната металургия по Западния бряг на Черно море /средата на V — началото на IV хил. пр. Хр./ . Автореферат на дисертация, представена за присъждане на образователна и научна степен "доктор". Софийл

- Димов, Т. 1992. Културата Хаманджия в Добруджа. – Добруджа 9, 20-34
- Димов, Т. 2003. Топография, стратиграфия и архитектура на селищата от праисторическата култура Хаманджия в Добруджа. В: -Сб. Добруджа 21 – Изследвания в чест на ст.н.с I ст. д.и.н. Х. Тодорова, 123-144
- Златева-Узунова, Р. 2012. Нови данни за късноенеолитната каменна индустрия от района на Родопите. – В: М. Манов (ред.). Василка Герасимова-Томова - In Memoiram, София, 53-76.
- Златева-Узунова, Р. 2014. Късноенеолитни кремъчни артефакти от обект Мездра – Калето, Западна България. – В: В. Петрова, С. Танева, К. Бояджиев (ред.), Сборник. In memoriam Lilyana Pernicheva-Perets, Годишник на националния археологически музей 12, 299-311.
- Иванов, И., М. Аврамова. 1997. Варненски некропол, София.
- Иванов, Т. 1984. Многослойное поселение у с. Радинград, Разградского района. - Studia Praehistorica, 7, 81-98.
- Илчева, В. 2009. Преходният период от каменно-медната към бронзовата епоха. Велико Търново.
- Калчев, П. 2013. Двуетажна ранноенеолитна постройка в селищна могила Окръжна болница в Стара Загора, Стара Загора.
- Кънчева-Русева, Т. 2014. Класификация и типология на накитите от комплекса Коджадермен-Гумелница-Караново VI. Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, София.
- Лещаков, П. 2007. Нови сведения за границата между културите Градешница и Поляница: по данни от керамиката. — В: М. Гюрова (ред.) Праисторически проучвания в България. Новите предизвикателства. Доклади от националната конференция по праистория. Пещера, 2007, 149 - 158.
- Лисицина, Г. Н., Л. Филипович 1980. Палеоэтноботанические находки на Балканском полуострове. – Studia Praehistorica. 4, 5-90.
- Лихардус, Я. и др. 2001. Изследвания в микрорегиона на с. Драма, 1983-1999 г. София.
- Манзура, И. 2000. Владеещите скипетрами. - Stratum plus, № 2, 237-295.
- Миков, В. 1934. Идолната пластика през новокаменната епоха в България. - ИБАИ, VIII, 183-214.
- Миков, В. 1966. Техника на керамичното производство през праисторическата епоха в България. - ИАИ, БАН, XXV, 165-210.
- Миков, В., Н. Джамбазов 1960. Деветашката пещера, София.
- Мирчев, М. 1961. Три погребения от енеолитната епоха. ИВАД, XII, 1 17-125.
- Михайлов, Ф. 2008. Нови данни за най-ранния добив и обработка на мед в долината на Горна Струма. - в: Д. Гергова (ред.), Phosphorion. Studia in honorem Mariae Cidikova. София, 35-47.
- Наумов, Г., Л. Фиданоски, И. Толевски, А. Ивковска. 2009. Неолитските заедници во република Македонија,
- Николов, Б. 1974. Градешница. София.
- Николов, Б. 1975. Заминец. София.
- Николов, Б. 1982. Криводол. Древни култури. Септември
- Николов, В. 1992. Ранноенеолитно жилище от Слатина (София). София 1992, РП, кн. XXV.
- Николов, В. 1998. Проучвания върху неолитната керамика в Тракия. (Керамичните комплекси Караново II-II, III и III-IV в контекста на Северозападна Анатолия и Югоизточна Европа., Агато, София.
- Николов, В. 2002. Ранноенеолитна рисувана орнаментация. София.
- Николов, В. 2006. Култура и изкуство на Праисторическа Тракия. Изд. Летера
- Николов, В. 2011. Неолитни ямни светилища. — Археология, 1, 7-24.
- Николов, В. 2012. Природни катаклизми през V хил. пр. Хр. и загиване на първата европейска цивилизация. История XX, 4, 346-351.
- Николов, В., М. Люнчева, Г. Самичкова 2021. Специализираното производство на сол в Провадия-Солницата през VI и V хил. пр. Хр. и обществено-икономическото му въздействие, Национален археологически институт и музей – БАН, София.
- Николов, В., Д. Такорова, 2021. Слатина: ранноенеолитно село в Софийското поле (краят на VII - първата половина на VI хил. пр. Хр.). Национален археологически институт и музей - БАН. София.
- Николова, Н. 2018. Кръговите ровове: изключение или обичайно явление за ранния неолит в Тракия? - Be-JA, Supplementa 6, 2018, 1–20.
- Нинов, Л., В. Илчева 1995. Домашните и диви животни от праисторическото селище Хотница-Водопада. – ИИМВТ, X

- Перничева Л. 1993. Укрепителна система на ранноенеолитното селище Струмско край Благоевград. - В: Праисторически находки и изследвания. Сборник в памет на професор Г. Ил. Георгиев., София, 1993, 97-102.
- Петрова, В. 2011. Предачичество и тъкачество в Севернобалканската област през бронзовата и ранножелязната епоха (III-I хилядолетие пр. Хр.), Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, София.
- Петрова, В. 2004. Керамичен комплекс на култура Караново VI в Тракия, Автореферат на дисертация за присъждане на образователно-научна степен доктор, София.
- Радунчева, А. 1976. Виница - енеолитно селище и некропол - РП, Ш, София
- Радунчева А. 1981. Праисторическо селище (V-II хил. пр.н.е.). — Перник т. 1. Поселищен живот на хълма Кракра от V хил. пр.н.е. до VI в. на н.е. София, 11-50.
- Радунчева, А. 1997. Енеолитен занаятчийско-производствен център до с. Седларе, Кърджалийско. ГНАМ 10, 162-176.
- Радунчева, А. 2003. Късноенеолитното общество в българските земи. Разкопки и проучвания XXXII, София.
- Радунчева, А., В. Мацанова и кол. 2002. Неолитното селище до град Ракитово. Разкопки и проучвания XXIX, София.
- Ставрева, В. 2018. Необичайни погребални практики, специални мъртви и опасни мъртви през късния енеолит (по данни от България). София.
- Станев, П. 2002. Самоводене. Неолитна селищна могила. Фабер.
- Тодорова, Х. 1986. Каменно-медната епоха в България (пето хилядолетие преди новата ера). София.
- Тодорова, Х. 1990. Праисторически културни блокове и етнокултурните комплекси на Балканския полуостров. - Българска етнография, год. 1, кн. 5, 3-15.
- Тодорова, Х. 1992. Към проблема за т. нар. "символични погребения" от енеолитния некропол Варна 1. - Сборник Добруджа, 9, , 71-84.
- Тодорова Х., С. Иванов, В. Василев, М. Хопф, Х. Квита, Б. Кол. 1975. Селищната могила Голямо Делчево. – Разкопки и проучвания V, София.
- Тодорова, Х., В. Василев, З. Янушевич, М. Ковачева, П. Вълев. 1983. Овчарово. – Разкопки и проучвания, VIII, София.
- Тодорова Х., В. Начева 1971 Псевдофирнисова керамика от енеолитното наколно селище край с. Езерово, Варненско. Археология, 2, 1971, 66-75.
- Тодорова-Симеонова, Х. 1971. Късноенеолитният некропол край град Девня – Варненско. ИНМВ, VII (XXII), 3-40.
- Тодорова, Х., И. Вайсов 1993. Новокаменната епоха в България. София.
- Тодорова, Х., П. Попов (ред.) Проблеми на най-ранната металургия. Сборник статии. Трудове на Минно-геоложкия университет N 4. София, 1994.
- Хауптман, Х. 2007. Нови данни за неолитизацията на Предна Азия. - in: Stefanovich M., Angelova Ch. (ed.) PRAE In Honorem Henrieta Todorova, София, 1-22.
- Чернаков, Д. 2012. Кошарна. Селищна могила и некропол. Археологически проучвания. 2006-2010 г.
- Чернаков, Д. 2017. Некрополите на комплекс Коджадермен – Гумелница – Караново VI. - Автореферат на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, София.
- Черных, Е. Горное дело и металлургия в древнейшей Болгарии. София, 1978.
- Чохаджиев, М. 1990. Ранният неолит в Западна България. Поява, развитие, контакти. – В: Известия на ИМ Кюстендил, т. II, 5-22.
- Чохаджиев, С. Периодизация на енеолита от басейна на р. Струма. 2000. В: В. Николов (ред.). Карановски конференции за праисторията на Балканите 1. Тракия и съседните райони през неолита и халколита, София.
- Чохаджиев, С. 2001. Ваксево – праисторически селища. В. Търново, 2001.
- Чохаджиев, С. 2002. Бележки върху неолитизацията на българските земи. — Годишник на археологически музей Пловдив, 9/1, 15-21.
- Чохаджиев, С. 2006. Слатино. Праисторически селища, Велико Търново.
- Чохаджиев, С. 2007. Неолитни и халколитни култури в басейна на река Струма. Велико Търново
- Чохаджиев, С., А. Бакъмска, Л. Нинов. 2007. Крайници — раннокерамично селище от басейна на река Струма. — In: (eds. H. Todorova, M. Stefanovich, G. Ivanov). The Struma/Stymon River Valley in Prehistory. In The Steps of James Harvey Gaul. Volume 2. Sofia, 181-190.

- Afram-Stern, E. 1996. Die Ägäische Frühzeit, 2. Serie: Forschungsbericht 1975-1993, 1. Band. Das Neolithikum in Griechenland mit Ausnahme von Kreta, Wien.
- Andreescu, R. 2002. *Plastica antropomorfi gumelniteani. Analiza primari.*- DAIM Publishing House, Bucharest.
- Andreou, St., M. Fotadis, K. Kotsakis. 1996. The Neolithic and Bronze Age of Northern Greece. Review of Aegean Prehistory V. – AJA 100, 3, 537-597.
- Bakalakis, G. A. Sakallariou 1981. Paradimi. Mongr. Heidelberger Akad. Wiss., Internat. Interakad. Komm. Erforsch. Vorgesch. Balkan 2, Mainz.
- Bailey, D. W. 1999. Pit-huts and surface-level structures: the built environment in the Balkan Neolithic. *Documenta Praehistorica* (Ljubljana) 25, 15-30.
- Bacvarov, K. 2002. Settlements with intramural burials and extramural cemeteries from the Karanovo IV periods. In: M. Lichardus-Itten, J. Lichardus, V. Nikolov (eds.), *Beiträge zu jungsteinzeitlichen Forschungen in Bulgarien*, band 74, Bonn, 2002, 95-98.
- Bacvarov, K. 2004. The birth of ritual? The late chalcolithic burial from Pomc*tica, northeast Bulgaria. *Archaeologica Bulgarica*, VII, 3, 1-8.
- Bacvarov, K. 2007. Where Do Children Belong? Neolithic Burials in Western Bulgaria. In: H. Todorova, M. Stefanovich (eds.) *The Struma/Strymon River Valley in Prehistory. In the steps of James Harvey Gaul*, vol. 2, Blagoevgrad, 2005, 149-156.
- Berciu, D. 1961. Contributii la problemele neoliticului in Romania in lumina noilor cercetari. *Bibl. Arh.* 5, Bucuresti.
- Bognar-Kutzian, I. 1963. The Cooper Age cemetery of Tiszapolgar-Basatanya, Budapesta
- Boric, D. 2007. Mesolithic-Neolithic interactions in the Danube gorges. *Mesolithic/Neolithic interactions in the Balkans and in the Middle Danube Basin*, 31-42.
- Bozilova, E., M. Filipova. 1985. Paleoeological Environment in Northeastern Black Sea Area During Neolithic, Eneolithic and Bronze Period. -*Studia Praehistorica.*, 8
- Boyadziev, Y. 1995. Chronology of Prehistoric Cultures in Bulgaria. In *Prehistoric Bulgaria*, D. Bailey and I. Panayotov, (eds.) 149-192. Prehistory Press, Madison
- Bojadžiev, Y. 1998. Radiocarbon dating from Southeastern Europe and the Cultural Processes during the fourth millennium b.c. – In: M. Stefanovich, H. Todorova, H. Hauptmann (eds), *In the Steps of James Harvey Gaul* 1, Sofia, 349-370.
- Bojadžiev, Y. 2004. Chalcolithic Stone Architecture from Bulgaria. *Archaeologia Bulgarica* 1
- Chapman, J., T. Higham, V. Slavchev, B. Gaydarska, N. Honch 2006. The social context of the emergence, development, and abandonment of the Varna cemetery, Bulgaria. *European Journal Arch.* 9/2-3, 159–183.
- Chohadzhev, St., N. Mihaylova 2014. *Smyadovo. Prehistoric Cemetery*, Sofia.
- Comsa E. Considerations sur la rite funéraires de la civilisation de Gumelnita. - *Dacia N.S.*, IV, 1960, 5-30.
- Comsa E., Gh. Cantacuzino. *Necropola neolitică de la Cernica*, Bucuresti.
- Darcque, P., Z. Tsirtsoni, H. Koukouli-Chryssanthaki, D. Malamidou 2015. New insights to the Copper Age economy and chronology at the tell settlement of Dikili Tash (Northern Greece). In: S. Hansen, P. Raczky, A. Anders, A. Reingruber (eds), *Neolithic and Copper Age between the Carpathians and the Aegean Sea – Chronologies and Technologies from the 6th to the 4th millennium BCE. International workshop Budapest*, 30. March–1. April 2012. *Arch. Eurasien* 31, 403–417.
- Demoule, J-P., C. Perlès. 1993. The Greek Neolithic: A New Review, *Journal of World Prehistory* 7/4, 355-416.
- Dimitrov, K. 2007. Stone scepters type zoomorphic figure from Sozopol - Steppe influences on the West Black Sea coast at the 4-th mill. BC. - in: PRAE. In *Honorem Henrieta Todorova, M. Stefanovich & Chr. Angelova* (eds.), 2007, 145-158.
- Dimitrov, K. 2013. Evolution of the Gold Working Technology in the necropolis of Varna – In: H. Angelova, M. Özdoğan (eds) *International Conference. Where are the Sites? Research, Protection and Management of Cultural Heritage*, 5-8, December 2013, Ahtopol, 35-55.
- Dodd-Opritescu, A. 1982. La ceramique Cucuteni C. Son origine. Sa signification historico-culturelle. *Thracia Praehistorica, Suplementum Pulpudeva* 3, 70-80.
- Dzhanfezova, T., Doherty, C., Grebska-Kulow, M. 2020. Understanding diversity in Early Neolithic pottery production. – *Documenta Praehistorica*, vol. 47, 110-125.
- Elster, E., C. Renfrew (eds). 2003. *Prehistoric Sitagroi: Excavations in Northeast Greece, 1968-1970, Volume 2: The Final Report*, Los Angeles.
- Erdogu, B. 2001. *Neolithic and chalcolithic cultures in Turkish Thrace.* – PhD. Durham University,

- Georgiev, G. 1961. Kulturgruppen der Jungstein und der Kupferzeit in der Ebene von Thrazien (Sudbulgarien). — In: 'Europe a la fin de l'age de la Pierre. Praha, 45-100.
- Georgieva P. 1998. Early Eneolithic Pottery from a Burnt Dwelling - Kozareva Mogila, a Tell near Kableskovo.- in M. Stefanovich, H. Todorova, H. Hauptmann (ed.) James Harvey Gaul - in Memoriam, Sofia, 153-160.
- Georgieva, P. 2014. Opportunities for tracing influences of the Balkans on Anatolia during the end of the fifth and the beginning of the fourth millennium BC, Bulgarian e-Journal of Archaeology, 4.2, 217-237.
- Georgieva, P., Danov, V. 2021. Kozareva mogila. The Eneolithic Necropolis (Excavations 2005 - 2018). Archaeologia Bulgarica, Suppl. 2. Sofia.
- Ghetov, L. 1980. Sur le probleme des sceptres zoomorphes en Pierre. Studia Praehistorica, 3, 91-96.
- Gimbutas, M. 1977. The First Wave of Eurasian Steppe Pastoralists into Copper Age Europe. – Journal of Indo-European Studies 5, 277–338.
- Gimbutas, M. 1991. The Civilization of the Goddesses: The world of Old Europe, San Francisco.
- Gleser, R. M. Thomas 2012. Drama. Forschungen in einer Mikroregion, Band 1 - Merdžumekja-Südosthang, Späte Kupferzeit und früheste Bronzezeit: Ergebnisse siedlungsarchäologischer Forschungen, Verlag Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn.
- Görsdorf, J., J. Bojadžiev 1996. Zur absoluten Chronologie der bulgarischen Urgeschichte. Berliner 14C-Datierungen von bulgarischen archäologischen Fundplätzen. – In: Eurasia Antiqua 2, 105-173.
- Govedarica, B. 2004. Zepterträger – Herrscher der Steppen. Die frühen Ockergräber des älteren Äneolithikums im karpatenbalkanischen Gebiet und im Steppenraum Südost- und Osteuropas, Mainz.
- Govedarica B., E. Kaiser 1996. Die aneolithischen abstrakten und zoomorphen Steinzepter Südost- und Osteuropas. - Eurasia Antiqua 2, 59-103.
- Greenfield, H. 1999. The advent of transhumant pastoralism in temperate southeastern Europe. –In: L. Bartosiewicz, H. Greenfield (eds), Transhumant Pastoralism in Southern Europe: Recent Perspectives from Archaeology, History and Ethnography, Series Minor 11, Budapest, 15-36.
- Grebska-Kulow, M., Zidarov, P. 2022. The Routes of Neolithisation: The Middle Struma Valley from a Regional Perspective. - Open Archaeology (2021-09-22), Bd. 7, H. 1, S. 1000-1014.
- Gurova, M. 2012. Establishing the identity of Bulgaria's first farmers – a new perspective. Archaeologia Bulgarica 16/2, 1–26.
- Halcescu C. 1995. Tezaurul de la Sultana, Cultura si civilizatie la Dunarea de jos, XIII-XIV, 11-15.
- Halstead, P. 2003. Resettling the Neolithic: faunal evidence for seasons of consumption and residence at Neolithic sites in Greece. – In: D. Bailey, A. Whittle, V. Cummings (eds.), (un)settling the Neolithic, Oxbow Books, 38-50.
- Haşotti, P. 1997. Epoca neolitică în Dobrogea, Constanța.
- Haşotti, P., D. Popovici 1992. Cultura Cernavodă I în contextul descoperirilor de la Hărşova. Pontica XXV, 15-44.
- Hausler, Al. 2007. Zu den Bestattungssitten der Tripolie Kultur und der neolithischen-aneolithischen Kulturen Südosteuropas. In: M. Stefanovich, C. Angelova (eds.) Prae: In Honorem Henrieta Todorova, Sofia, 55-77.
- Hiller, St., V. Nikolov. 1997. Karanovo. Die Ausgrabungen in Sudsektor 1984-1992. Salzburg - Sofia. 1997. Hiller, St., V. Nikolov. Karanovo. Die Ausgrabungen in Sudsektor 1984-1992. Salzburg – Sofia.
- Horejs, B., B. Milic, F. Ostmann, U. Thanheiser, B. Weninger, A. Gali 2015. The Aegean in the Early 7th Millennium BC: Maritime Networks and Colonization, - Journal World Prehistory (2015) 28, 289–330
- Ivanov, I. 1988. Die Ausgrabungen des Graberfelds von Varna (1972-1986). In: Al. Fol, J. Lichardus (eds.) Macht, Herrschaft und Gold. Das Graberfeld von Varna (Bulgarien) und Die Anfänge einer neuen europäischen Zivilisation, Saarbrücken, 49-66.
- Ivanov, I. 1988. Das Graberfeld von Varna — Katalog. In: Al. Fol, J. Lichardus (eds.) Macht, Herrschaft und Gold. Das Graberfeld von Varna (Bulgarien) und Die Anfänge einer neuen europäischen Zivilisation, Saarbrücken, 183-208.
- Ivanov, I. 1991. Der Bestattungsritus in der chalkolithischen Nekropole von Varna. —in: Lichardus J. (ed.). Die Kupferzeit als historische Epoche. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen 6.-13.11.1988. Saarbrucker Beiträge zur Altertumskunde 55, Bonn, 125-149.
- Ivanova, M. 2008. Befestigte Siedlungen auf dem Balkan, in der Ägäis und in Westanatolien, ca. 5000-2000 v. Chr. Tübinger Schriften zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie 8, Munster.
- Ivanova, I. 2008a. Dunkle Übergangszeit? Wandel und Kontinuität im (End)Chalkolithikum an der Unteren Donau, in: Slavchev, V. (ed.), The Varna Aeneolithic Necropolis and Problems in the Prehistory of Southeast Europe. Studies in Memory of Ivan Ivanov (Acta Musei Varnaensis 6), Varna 2008, 163-190.
- Ivanova, M. 2012. Perilous Waters. Early Maritime Trade along the Western Coast of the Black Sea (Fifth Millennium BC). Oxford Journal Arch. 34 (4), 339–369.

- Ivanova, M. 2013. *The Black Sea and the Early Civilizations of Europe, the Near East, and Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, M. 1999. Chronology of Greece and South-east Europe in the Final Neolithic and Early Bronze Age, *PPS* 65, 319-336.
- Karul, N. 2003. Aşağı Pınar I – Einführung, Forschungsgeschichte, Stratigraphie und Architektur. *Archäologie in Eurasien* 15. Stud. Thrakien-Marmara-Raum 1, Mainz.
- Krauß, R. 2008. Karanovo und das südosteuropäische Chronologiesystem aus heutiger Sicht. *Eurasia Antiqua*, 14, 115–147
- Krauss, R. 2011. On the “Monochrome” Neolithic in Southeast Europe. – In: R. Krauss (ed.) *Beginnings – New Research in the Appearance of the Neolithic between Northwest Anatolia and the Carpathian Basin*, 109-125.
- Krauß, R. 2014. Ovčarovo-Gorata. Eine frühneolithische Siedlung in Nordostbulgarien. *Arch. Eurasien* 29 (Bonn 2014).
- Krauss A., E. Marinova, E. Schafer, J. Wiethold. 2005. A comparison of early Neolithic crop and weed assemblages from the Linearbandkeramik and the Bulgarian Neolithic cultures: differences and similarities. *Vegetation History and Archaeobotany*, 14, 2005, 35.
- Krauß, R., S. Zäuner, E. Pernicka, 2014. Statistical and Anthropological Analysis of the Varna Necropolis. In: H. Meller/ R. Risch/E. Pernicka (Hrsg.), *Metalle der Macht – Frühes Gold und Silber*. 6. Mitteldeutscher Archäologentag vom 17. bis 19. Oktober 2013 in Halle (Saale). Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 11/II, Halle, 371–387.
- Lazarovici, C.-M. 2010. Cucuteni Ceramics: Technology, Typology, Evolution and Aesthetics. - In: D. W. Anthony, J. Y. Chi. *The Lost World of Old Europe: The Danube Valley, 5000-3500 BC*. Princeton University Press, 128-162.
- Lazăr, C., R. Andreescu, T. Ignat, M. Florea, C. 2008, The Eneolithic Cemetery from Sultana-Malu Rosu (Călăraş county, Romania). - *Studii de Preistorie*, 5, 2008, 131-152.
- Lazăr C., R. Andreescu, T. Ignat, M. Florea, 2009. New data about the Eneolithic Cemetery from Sultana-Malu Rosu (Călăraşi county, Romania). - *Studii de Preistorie*, 6, 2009, 165-199.
- Leshtakov K., T. Kancheva-Russeva, St. Stoyanov. 2001. Prehistoric studies. Settlement sites. – “Maritsa-Iztok”. *Archaeological research*, Vol. 5, Radnevo, 15-68.
- Leshtakov K., N. Todorova, V. Petrova, R. Zlateva-Uzunova, O. Ozbek, T. Popova, N. Spasov, N. Iliev. 2007. Preliminary report on the Salvage Archaeological excavations at the Early Neolithic Site Yabalkowo in the Maritza alley, 2000 — 2005 field seasons. — *Anatolica*, XXXIII, 185-234.
- Leshtakov, P 2013. Archaeometallurgical research in the southern Bulgarian Black Sea coast: the site of Akladi Cheiri and the copper deposits of Medni Rid range. – In: H. Angelova, M. Özdoğan (eds) *International Conference. Where are the Sites? Research, Protection and Management of Cultural Heritage*, 5-8 December 2013, Ahtopol, 35-55.
- Lespez, L., Z. Tsirtsoni, P. Darcque, H. Koukoulis-Chryssanthaki, D. Malamidou, R. Treuil, G. Kourtessi-Philippakis, R. Davidson, C. Oberlin. 2013. The lowest levels at Dikili Tash, Northern Greece: a missing link in the Early Neolithic of Europe, *Antiquity* 87, 30-45.
- Leusch, V., E. Pernicka, B. Armbruster 2014. Chalcolithic gold from Varna – Provenance, circulation, processing, and function — In: Hrsg H. Meller, R. Risch, E. Pernicka – *Metalle der Macht – Frühes Gold und Silber Metals of power – Early gold and silver 6th Archaeological Conference of Central Germany, October 17–19, 2013 in Halle (Saale) Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle, Band 11/I, 165-183.*
- Lichardus-Itten, M., Demoule, J.-P., Pernicheva, L., Grebska-Kulova, M., Kulov, I. 2006. Kovačevo, an Early Neolithic Site in South-West Bulgaria and Its Importance for European Neolithization. In Gatsov, I. and Schwarzberg, H. (eds.) *Aegean - Marmara- Black Sea. Present Stage of Research of the early Neolithic*. Beier & Beran, Langenweissbach
- Lichter, C. 2002. Burial custom of the Lower Danube and Eastern Balkans in the Neolithic and Chalcolithic. In: *Cultură Civilizație la Dunărea de Jos*, XIX, 26-42.
- Lichter, C. 2008. Varna und İkiztepe – Überlegungen zu zwei Fundplätzen am Schwarzen Meer. In: *The Varna eneolithic necropolis and problems of prehistory in Southeast Europe. Studia in memoriam Ivani Ivanov. Acta Mus. Varnaensis VI*, 191–208.
- Maniatis, Y., S. Papadopoulos 2011. Radiocarbon dating of a Final Neolithic–Early Bronze Age transition period settlement at Aghios Ioannis on Thassos (North Aegean), *Radiocarbon* 53 (1), 21-37.
- Manolakakis, L. 2006. Les tres grandes lames de Varna (Bulgarie) : quelle fonction ? — In: J. Vaquer, F. Briois (dir.). *La fin de l' Age de Pierre en Europe du Sud. Matériaux et productions lithiques taillées remarquables dans le Neolithique et le Chalcolithique du sud de l'Europe*. Toulouse: Editions des Archives d'Ecologie Préhistorique, —24.
- Manolakakis, L. 2008. Open-cast flint mining, long blade production and long distance exchange: an example from Bulgaria, in: P. Allard, F. Bostyn, F. Giligny and J. Lech (eds) *Flint Mining in Prehistoric Europe. Interpreting the Archaeological Records*. Oxford: BAR International Series 1891, 111-121.
- Manolakakis, L. 2011. A flint deposit, a tell and a shaft: a lithic production complex at Ravno 3-Kamenovo? (Early Chalcolithic, North-East Bulgaria). — *Studia Praehistorica* 14, 225-244.

- Manzura, I. 1999. Chernavoda I Culture. – In: L. Nikolova (ed.) *The Balkans in Later Prehistory. Periodization, Chronology and Cultural Development in the Final Copper and Early Bronze Age (Fourth and Third Millennia BC)*, BAR IS 791, Oxford, 95-174.
- Manzura, I. 2005. The proto-bronze age cemetery at Durankulak: A look from the East. – In: L. Nikolova, J. Fritz, J. Higgins (eds.) *Prehistoric Archaeology and Anthropological Theory and Education*. RPRP 6-7, 51-55.
- Mateva, B. 2011. Exploiting Flint Deposits in Northeastern Bulgaria in the Chalcolithic. - Mills S., P. Mirea (ed.). *The Lower Danube in Prehistory: Landscape Changes and Human-Environment Interactions/Proceedings of the International Conference, Bucuresti, Editura Renaissance*, 173-178.
- Maran, J. 1998. Kulturwandel auf dem griechischen Festland und den Kykladen. Studien zur kulturellen Verhältnissen in Südosteuropa und dem zentralen sowie östlichen Mittelmeerraum in der später Kupfer- und frühen Bronzezeit. Teil I-II. Bonn.
- Mellaart, J. 1970. Excavation at Hacilar. Occasional Publications of the British Institute of Archaeology at Ankara, 9 (Umverity Press, Edinburg 1970).
- Mellaart, J. 1967. *Catal Huyuk. A Neolithic Town in Anatolia* (New York McGraw-Hill).
- Merkyte, I., S. Albek, J. Sorensen-Ostergaard, P. Zidarov, Lîga, 2005. Copper Age Strategies in Bulgaria, *Acta Archaeologica* 76 (1) Suppl. VI.
- Merkyte, I. 2007. Ezero-Kale. From the Copper Age to the Bronze Age in the Southern Balkans. *Acta Archaeologica* 78 (2), 1-78.
- Milanović, D. 2013. Cultural and Chronological Position of the Chalcolithic Horizons III and IV at Bubanj Site – Excavations from 1954, *Archaeologia Bulgarica* XVII, 2, 1-16.
- Morintz, S., P. Roman 1968. Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstufe zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau. *Dacia* N.S. 12, 1968, 45-128 Milojêié V., J. Zumbusch. Otzaki-Magula I, *Das fruhe Neolithikum*. Bonn, 1971.
- Nica, M. 1977. Nouvelles donees sur le Neolithique ancien d'Oltenie. - *Dacia*, XXI, 1977, 13-53.
- Nikolov, V. 1989. Zu einigen Aspekten der Kultur Karanovo I. — Tell Karanovo und das Balkan Neolitikum. Salzburg, 27-41.
- Nikolov, V. 2010. Salt and Gold: Provadia-Solnitsata and the Varna Chalcolithic cementery. - In: *Los yacimientos de Villafafila (Zamora) en el marco de las explotaciones salineras de la prehistoria europea*. [Valladolid,] 2010, 37-48.
- Nikolov, V. 2011. A reinterpretation of Neolithic complexes with dug-out features: pit sanctuaries. *Studia Praehistorica*, 14, 91-119.
- Nikolova, L. 2005. Social changes and cultural interactions in later Balkan prehistory. Later Fifth and Fourth Millennia cal BCE – In: L. Nikolova, J. Fritz, J. Higgins (eds.) *Prehistoric Archaeology & Anthropological Theory and Education*. RPRP 6-7, 2005, 87-97.
- Nikolova, L. 2008. Balkan-Anatolian Cultural Horizons from the Fourth Millennium BC and Their Relations to the Baden Cultural Complex. – In: M. Furholt, M. Szmyt, A. Zastawny (eds.) *The Baden Complex and the Outside World. Proceedings of the 12th Annual Meeting of the EAA in Cracow 19-24th September 2006*, Bonn, 157-166.
- Nikolova, N. 2021. Setting the boundaries of Early Neolithic settlement sites: The ditch-digging practices in the Eastern Balkans. – *Open Archaeology* 7/1
- Nikolova, N. 2022. Should we consider ditch enclosures as an element of the Neolithic package? – *Studia Praehistorica* 16, 2022, 33–60. <https://doi.org/10.53250/stprae16.33-60>
- Özdoğan 2016. The earliest farmers of Europe. Where did they come from? – In: K. Bachvarov & R. Gleser (eds). - *Southeast Europe and Anatolia in prehistory: essays in honor of Vassil Nikolov on his 65th anniversary*, 51-59.
- Özdoğan, M. 2022. Reconsidering the Early Neolithic of Anatolia. Recent recoveries, some excerpts, and generalities Reconsid´rer le Néolithique ancien d'Anatolie. Récupé rations récentes, quelques extraits et généralités - *L'anthropologie* 126 (2022)
- Parzinger, H. 1993. Studien zur Chronologie und Kulturgeschichte der Jungstein-, Kupfer- und Fruhbronzezeit zwischen Karpaten und Mittlerem Taurus. Mainz am Rhein, 1993.
- Pavuk, J. 1991. Lengyel-culture fortified settlements in Slovakia.- *Antiquity*, 65, 348-357.
- Pavuk, J., A. Bakamska 2021. Die neolithische Tellsiedlung in Galabnik, MPK 91.
- Perlès, C. 1992. Systems of exchange and organization of production in Neolithic Greece. *JMArch*. 5/2, 1992, 115–164.
- Perlès, C. 2004. *The Early Neolithic in Greece. The first farming communities in Europe*. Cambridge.
- Peric, S. (ed.). *The Neolithic in the Middle Morava Valley*. Belgrade, 2004, 217.
- Pernicheva, L. 2000. The Final Cooper Settlement of Kolarovo. - In: *Technology, Style and Society. Contributions to the Innovations between the Alps and the Black Sea in Prehistory*. L. Nikolova (ed.), BAR International Series 854, Oxford, 133-171.
- Pernicheva-Perets, L., M. Grębska-Kulowa, I. Kulov. 2011. *Balgarchevo. The Prehistoric Settlement*. Vol 1, Sofia, 2011

- Pernicka, E., F. Begemann, S. Schmitt-Strecker, G.A. Wagner. 1993. Eneolithic and Early Bronze Age copper artefacts from the Balkans and their relation to Serbian copper ores. *Prahistorische Zeitschrift* 68, 1-54.
- Pernicka, E., F. Begemann, S. Schmitt-Strecker, H. Todorova, I. Kuleff. 1997. Prehistoric Copper in Bulgaria. – *Eurasia Antiqua*, 3, 41-180.
- Pernicka, E., D. Anthony. 2010. The Invention of Copper Metallurgy and the Copper Age of Old Europe. In: Anthoni D. (ed.) *The Lost World of Old Europe. The Danube valley, 5000-3500 BC*. New York-Princeton, 162 - 177.
- Popova, Ts. 2009. Paleobotanic catalogue of the studied sites and studied remains (debris) in the territory of Bulgaria (1980–2008). *Interdiscipl. Stud.* 20–21, 2009, 71–165.
- Popova, Tz. 2010. Plant Environment of Man between 6000 and 3000 B.C. in Bulgaria. *British Archaeological Reports S 2064*,
- Radivojevic, M., T. Rehren, E. Pernicka, D. Slijivar, M. Brauns, D. Boric. 2010. On the origins of extractive metallurgy: new evidence from Europe – *Journal of Archaeological Science* 37, 2775-2787
- Radu, A. 2002. *Cultura Salcuta in Banat*. Editura Banatica.
- Reingruber, A. 2015. Absolute and Relative Chronologies in the Lower Danube Area during the 5th Millennium BC. – In: S. Hansen, P. Raczky, A. Anders, A. Reingruber (eds.), *Neolithic and Copper Age between the Carpathians and the Aegean Sea. Chronologies and Technologies from the 6th to 4th Millennium BC*. International Workshop Budapest 2012 (Bonn 2015),
- Reingruber, A. 2016. Coastal and riverine Thrace during the Mesolithic and the Neolithic. – In: K. Bachvarov & R. Gleser (eds). - *Southeast Europe and Anatolia in prehistory: essays in honor of Vassil Nikolov on his 65th anniversary*, 93-105.
- Reingruber, A., L. Thissen 2005. 14C database for the Aegean catchment (Eastern Greece, Southern Balkans and Western Turkey) 10.000–5500 cal BC. In: Cl. Lichter (ed.), *How Did Farming Reach Europe? Anatolian-European Relations from the Second Half of the 7th through the First Half of the 6th Millennium Cal BC: Proceedings of the International Workshop, Istanbul, 20–22 May 2004*. *BYZAS 2 (Istanbul 2005)* 295–327.
- Reingruber, A., L. Thissen 2009. Depending on 14C-Data: Chronological Frameworks in the Neolithic and Chalcolithic of Southeastern Europe. *Radiocarbon* 51, 2009, 751–770.
- Renfrew, C. 1969. The autonomy of the South-East European Copper Age. *Proceedings Prehistoric Societies XXXV*, 12–39.
- Renfrew, C. 1986. *Varna and the emergence of wealth in prehistoric Europe*. - in: Appadurai A. (ed.) *The social life of things Commodities in cultural perspective*, Cambridge University Press, 141-168.
- Renfrew, C., M. Gimbutas, E. Elster. 1986 *Excavations at Sitagroi. A Prehistoric Village in Northeast Greece*. Vol. 1. *Monumenta Archaeologia XIII*, Los Angeles
- Roodenberg, J., K. Leshtakov, V. Petrova 2014. *Yabalkovo vol. 1, Maritsa Project volume 2*, Sofia.
- Roman, P. 1971. *Strukturaenderungen des Aeneolitikums in Donau-Karpaten Raum*. Dacia, N. S. XV.
- Sherratt, A. 1997. *Economy and Society in Prehistoric Europe. Changing Perspectives*. Edinburgh University Press.
- Sherratt, A. 2002. Diet and cuisine: farming and its transformations as reflected in pottery, *Documnta Praehistorica XXIX*, 61-71.
- Sirakov, N. Flint artifacts in prehistoric grave-good assemblages from the Durankulak necropolis. In: - H. Todorova (ed.). *Durankulak, Band II. Die prahistorischen Graberfelder von Durankulak*. Sofia-Berlin, Deutsches Archaologisches institut, 2002, 213-245.
- Slavchev, V. 2010. The Varna Eneolithic Cemetery in the Context of the Late Copper Age in the East Balkans. In: D. Anthony - Ed., *The Lost World of Old Europe. The Danube Valley, 5000-3500 BC*, 193-210
- Šlivar, D. 2006. The Earliest Copper Metallurgy in the Central Balkans. - *Metalurgija - Journal of Metallurgy* 12, 2006, 93-104.
- Tchohadjiev, S., A. Bakamska. 1990. Etude de site neolitique ansien de Krainisi dans le department de Kustendil. — *Studia Praehistorica*, 10, 51-76.
- Theocharis, D. 1973. *Neolithic Greece*. Athens.
- Thissen, L. 1993. New Insights in Balkan-Anatolian Connections 111 the Late Chalcolithic: Old Evidence from the Turkish Black Sea Littoral. - *Anatolian Studies*, Vol. 43, 207-237.
- Todorova N., V. Matsanova. 2000. Late Chalkolithic Ceramic Style at Yunatsite Tell (Approach to the Systematization of the Ceramic from the Newly Excavations Levels). — In: *Technology, Style and Society. Contributions to the Inovations between the Alps and the Black Sea in Prehistory*. (Ed. L.Nikolova). *BAR Int. series*, 854, 331-361.
- Todorova, H. 1981. *Die Kupferzeitlichen Äxte und Beile in Bulgarien. Prähistorischen Bronzefunde, Abteilung IX 14*.
- Todorova, H. 1981a. *Das Chronologiesystem von Karanovo im Lichte der neuen Forschungs-ergebnisse in Bulgarien*. *Slov. Archaeolog.* 29, 203-216.

- Todorova, H. 1989. Das Frühneolithikum Nordostbulgariens im Kontext des Ostbalkanischen Neolithikums. - In: Tell Karanovo und das Balkan Neolithikum, Salzburg, 9-25.
- Todorova, H. 1990. Ein mittelaneolithisches Haus aus Poduene (Sofia) aus der Vinca D2 Zeit. in: Srejavic D. and Tasic N. (ed.), *Vinca and its World*, Belgrade, 155-166.
- Todorova, H. 1993. Die Protobronzezeit auf der Balkanhalbinsel, *Anatolica*, XIX, 307-318.
- Todorova, H. 2003. Prehistory of Bulgaria. In: Grammenos, D. Ed. – *Recent Research in the Prehistory of the Balkans*. Thessaloniki
- Todorova, H., G. Toncheva. 1975. Die aneolithische Pfahlbausiedlung bei Ezerovo im Varnasee. *Germania* 53, 30-46.
- Todorova, H. I. Vajsov 2001. *Der kupferzeitliche Schmuck Bulgariens*. PBF XX 6, Stuttgart.
- Tsirtsoni, Z. 2014. Formation or Transformation? The 4th Millennium BC in the Aegean and the Balkans. – In: B. Horejs & M. Mehoffer (eds.), *Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th Millennium BC? Proceedings of the International Symposium held at the Kunsthistorisches Museum Wien, Vienna, Austria, 21-24 November, 2012*, 275-305.
- Vajsov, I. 1993. Die Früheste Metadolche Südost- und Mitteleuropas. *PZ* 68, 1993, 103-145.
- Videiko, M. 2007. Contours and Content of the Ghost: Trypillia Culture Proto-Cities. - *Memoria Antiquitatis*, 24, 2007, 250-76.
- Voinea, V. 2005. *Ceramica complexului cultural Gumelnita - Karanovo VI: fazele AI A2.*, Constanta.
- Voinea, V. 2006. Causes of the End of the Eneolithic in the Area of the West — Pontic Coast. The Settlement from the Island of "La Ostrov", on Lake (Năvodari, Constanta County). *Analele Universității „Dunărea de Jos” Galați*, fasc. 19, Istorie, tom V, , 7-19.
- Weisshaar, H-J. 1989. Die deutschen Ausgrabungen auf der Pevkackia – Magula in Thessalien I: Das späte Neolithikum und das Chalkolithikum. Mainz.
- Weninger, B., L. Clare, E. J. Rohling, O. Bar-Yosef, U. Böhner, M. Budja, M. Bundschuh, A. Feurdean, H.-G. Gebel, O. Joris, J. Linstädter, P. Mayewski, T. Muhlenbruch, A. Reingruber, G. Rollefson, D. Schyle, L. Thissen, H. Todorova, C. Zielhofer. 2009. The Impact of Rapid Climate Change on prehistoric societies during the Holocene in the Eastern Mediterranean. - *Documenta Praehistorica XXXVI*, 7-59.
- Youni, P. 2000. Painted pottery from east Macedonia, in northern Greece: Technological analysis of decorative techniques. *Documenta Praehistorica* 27, 199-214
- Zalai-Gaal, I. 2003. Neolithic Burial Custom and Burial Rites in Transdanubia. In: Z. Visy (ed.) *Hungarian archaeology at the turn of the millennium*, Budapest, 110-112.
- Zimmermann, T. 2007. Anatolia and the Balkans, once again - Ring-Shaped Idols from Western Asia and a Critical Reassessment of some 'Early Bronze Age' items from İkiztepe, Turkey. - *Oxford Journal of Archaeology*, 26(1), 25—33.